

دستاوردهای اجلاس باکو برای همسایگان خزر



دریای خزر مؤثر تلقی کرد اظهار داشت، تصویب این سند قطعاً گامی رو به جلو است و اگر اجرایی شود می‌تواند حل و فصل شدن یکی از موضوعات پنج گانه رژیم حقوقی دریای خزر تلقی شود.

ارزیابی سران خزر از نشست باکو

رئیس جمهور ایران در این خصوص گفت، روند همگرایی دریای خزر که از اجلاس عشق‌آباد شروع شده در تهران پایه‌های آن تقویت و در باکو راه برای تکمیل رژیم حقوقی دریای خزر باز شد و به هدف کشورهای عضو که پیدا کردن راهی برای تقویت پایه‌های آن در باکو، راه برای تکمیل رژیم حقوقی دریای خزر باز شد و به هدف کشورهای عضو که پیدا کردن راهی برای حفظ منافع پایدار همه ملت‌های حاشیه دریای خزر بود، نزدیک‌تر شد. الهام‌علی‌اف رئیس جمهور آذربایجان نیز گفت، در این نشست برای نخستین بار پیرامون چگونگی استفاده از منابع زنده و مسائل زیست محیطی دریای خزر بحث و تبادل نظر شد و در این عرصه وارد مرحله جدیدی شدیم. وی همچنین گفت، این دریا به منزله امنیت کشورهای حاشیه آن است و ما با ارتباطات متقابل و حسن همجواری تلاش می‌کنیم همکاری‌های سودمندی را با دیگر کشورها داشته باشیم. ما (رؤسای جمهور کشورهای ساحلی دریای خزر) تصمیم گرفتیم که طی مدت کوتاهی محدوده ملی هر کشور را در این دریا بررسی و هماهنگ کنیم.

نور سلطان نظر بایف رئیس جمهوری قزاقستان نیز در این مورد گفت، مهم‌ترین مسئله ما در این نشست تهیه کنوانسیون حقوق دریای خزر بود و ما در زمینه صید، قاچاق و امنیت دریای خزر تبادل نظر خوبی داشتیم. رئیس جمهور قزاقستان خاطر نشان کرد، سران کشورهای حاشیه دریای خزر درباره عرض جغرافیایی ۸ تا ۲۵ مایلی بحث و بررسی کردند و مقرر شد کارشناسان کشورهای عضو پیشنهادهای خود را در این زمینه تدوین و ارائه کنند. دیمیتری مدودوف رئیس جمهوری روسیه نیز در این خصوص گفت، ما علاقه‌مند به برقراری صلح و دوستی در منطقه خزر هستیم تا آرامش در این منطقه همیشه برقرار باشد. در چنین فضایی تمام مسائل موجود در منطقه با همکاری کشورهای حاضر در اجلاس به خوبی قابل حل و فصل می‌باشد. وی همچنین گفت، ما به تدوین رژیم حقوقی دریای خزر نزدیک شدیم و امیدواریم در آینده‌ای نزدیک به نتایج نهایی در این زمینه دست پیدا کنیم. قربان قلی بردی محمداف، رئیس جمهوری ترکمنستان نیز گفت، تدوین رژیم حقوقی دریای خزر و تعیین حدود و بستر آن و مسائل مربوط به اقتصاد و بازرگانی در منطقه خزر اهمیت زیادی دارد و ضروری است کشورهای عضو برای بهبود وضعیت محیط زیست منطقه تلاش کنند.

شایان ذکر است در پایان این اجلاس بیانیه مشترکی از سوی رؤسای جمهور پنج کشور منتشر شد. به موجب این بیانیه کشورهای حاضر موافقت کردند چهارمین اجلاس سران کشورهای ساحلی دریای خزر در یکی از کشورهای روسیه یا قزاقستان برگزار شود. در این بیانیه همچنین گفته شده است، «طرفین بار دیگر بر حقوق حاکمه کشورهای ساحلی نسبت به دریای خزر و منابع آن تأکید می‌کنند و قاطعانه قصد دارند که به کار تنظیم کنوانسیون موقعیت حقوقی این دریا که سندی پایه در زمینه نحوه فعالیت‌های کشورهای ساحلی در این دریا محسوب می‌شود پایان دهند.»

باکو پایتخت آذربایجان در روز ۲۷ آبان ماه سال جاری شاهد سومین نشست پنج کشور حاشیه دریای خزر با حضور رؤسای جمهوری این کشورها بود. این اجلاس با امضای یک تفاهم‌نامه همکاری‌های امنیتی در ۱۵ بند، به کار خود پایان داد. رئیس جمهور ایران ۶ پیشنهاد را به این اجلاس ارائه کرد از جمله آنها تدوین کامل رژیم حقوقی دریای خزر با ادامه نشست‌های پنج جانبه که تضمین قوی تری برای دستیابی به یک توافق عادلانه و پایدار است، در سال آینده نهایی شود. همچنین مبارزه هماهنگ با عوامل تهدیدکننده ثبات و امنیت در دریای خزر و ممانعت از ورود بازیگران خارجی از عناصر امنیت و صلح در این دریا و در کشورهای ما خواهد بود.

در سومین نشست پنج کشور حاشیه دریای خزر، رؤسای کشورهای ساحلی توافق کردند کارشناسان کشورهای عضو در یک مدت زمان مشخص بررسی‌های کارشناسی لازم برای تعیین عرض جغرافیایی و حدود حق حاکمیت پنج کشور عضو از خزر را انجام دهند. هر چند که این نشست نتایج مثبت زیادی به دنبال داشت، اما در بعضی جهات نتوانست به نتایج مورد نظر خود دست یابد که مهم‌ترین آن دستیابی به یک توافق در مورد رژیم حقوقی خزر بود. شایان ذکر است برخی از کشورها به دلایل منافع سیاسی و اقتصادی خود تمایل دارند، مسئله رژیم حقوقی خزر همچنان حل نشده باقی بماند. شاید بتوان امضای توافق امنیتی در نشست باکو را بالاترین دستاورد مذاکرات سران کشورهای ساحلی خزر دانست که در واقع به مواضع رؤسای این کشورها در نشست گذشته آنها در تهران رسمیت بخشید.

در بیانیه پایانی این نشست آمده است، تأمین امنیت در دریای خزر به کشورهای منطقه مربوط می‌شود و قدرتهای فرا منطقه‌ای نباید در این مورد دخالتی داشته باشند. حق کشتیرانی در دریای خزر فقط در اختیار کشورهای حاشیه دریای خزر است. همچنین طرفین توافق کردند که تحت هیچ شرایطی اجازه نخواهند داد تا از خاک آنها برای حمله یا عملیات نظامی علیه کشورهای ساحلی دیگر استفاده شود. در واقع این بند از توافق نامه یک پیروزی بزرگ برای ایران و روسیه محسوب می‌شود که بدین ترتیب طرح‌های آمریکا برای نفوذ نظامی در منطقه با یک مانع حقوقی جدی روبه‌رو شد. هر چند که ضمانت اجرایی مؤثری برای رعایت مفاد این توافق نامه وجود ندارد.

این یادداشت تفاهم کلیه مسائل مربوط به امنیت دریای خزر و به ویژه امنیت زیست‌محیطی آن را مورد توجه قرار داده و در بخشی از آن مقرر شد، صید ماهیان خاویاری از این دریای برای پنج سال منوط به آنکه کارشناسان حاکم طرف مدت سه ماه راه‌های اجرای این بخش از توافق را بررسی و اعلام نمایند، ممنوع شود. حسین بهشتی‌پور، کارشناس مسائل بین‌المللی در بیان اهمیت یادداشت تفاهم همکاری امنیتی پنج کشور ساحلی دریای خزر که در اجلاس باکو امضاء شد گفت، این سند از دو حیث دارای اهمیت است. نخست اینکه این سند دومین سندی است که به اتفاق آرا به تصویب پنج کشور رسیده است. پیش از این در سال ۱۳۸۱ کنوانسیون محیط زیست در اجلاس تهران به تصویب پنج کشور رسیده بود و بنابر این توافق بر سر تصویب چنین سندی پس از هشت سال حائز اهمیت است. وی افزود، وجه اهمیت دیگر این سند مربوط به مفاد و محتای آن است. در این سند بر مخالفت با هرگونه حضور نیروی خارجی تحت هر عنوان و شکلی در پهنه آبی خزر تأکید شده است که به نظر می‌آید هدف آن مشخصاً آمریکا باشد. در بخش دیگری از این سند همچنین همکاری پنج کشور ساحلی دریای خزر در زمینه‌های مبارزه با تروریسم، جرایم سازمان یافته، قاچاق مواد مخدر و مهاجرت‌های غیر قانونی مورد تأکید قرار گرفته است. این کارشناس مسائل بین‌المللی در پاسخ به این سؤال که آیا می‌توان تصویب یادداشت تفاهم همکاری امنیتی را در تدوین رژیم حقوقی